Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Spa, de Rhijn, Nassau

https://hdl.handle.net/1874/386764

Carton N 138

Hs.
0 C 4

O.C.4.

Hss. Ackersdijck.
6

T. 1316.

Hss. Acken. 6.

MUSEUM ATHENAEUM ACADEMIA

Spa, de Rhyn, Nassau.

Zaturdag 11 augustus 1827 ben ik met myn collega Fahnaam op reis gegaan. Wy verlieten Luik om 4 uren na middag en reden met den postwagen naar Spa, waar wy tegen 9 uren aankwamen. De weg loopt door het dal der Vesdre tot Pepinster en van daar volgt hy het kleine rivertje Wayai, waaraan Spa gelegen is. De weg van de Vesdre is voor een paar jaren nieuw aangelegd; de oude gaat over de bergen in de rigting van Chaufontaine naar Theux; van Pepinster naar de Vesdre-weg naar Verviers. Men heeft het voordeel op de nieuwe weg dat bijna niet behoeft te stygen. De valleij is zeer schoon, wy hebben ons van het uitzigt niet volkomen te kunnen genieten. Het regentje krenkelt ook en nebbelaars, zoo dat men voor dikwijls van den eenen naar den anderen oever gaat en altijd over zeer nette bruggen. De dorpen zijn schilderachtig gelegen, maar lobbig

niet het naarkomen, naar graate met naarendkleed, de
rotsen en bergen Zijn met kasteelen begroeid; op de
velden zagen wij meestal kanen. Thans is een ver-
wijderd aanzienlijk stadje.

Met ons waren in den postwagen een heer Rie-
denstahmeuder met zijne vrouw uit Rastadt en
een mahoje Welpert uit Mankeim; wij hadden
hen bij toenkäng eenigsins leeren kennen. Bij
onze aankomst namen wij gezamenlijk onzen
intrek in het Hotel d'York, waar wij ons ten eten-
de deden helpen maalten dewijl alles wal was.

Ik ging nog met Fokmann naar de Redoute
naar het was. Het is eene fraaije zaal; het ge-
zelschap was niet zeer talrijk, maar scheen zeer
goed te Zijn, eenige der danseressen waren zeer
bevallig en danschten goed; de heeren daarentegen
Zijn alten elendig, met het grootste gedeelte na-
men Engelschen; de kleding was zeer eenvoudig.
Ik trof hier landelieden, den heer Driehuizen uit den
Haag en den heer Van Tuyl uit Utrecht aan; ik
zag ook eenige Luchtenaars.

In onze herberg troffen wij nog onze reisgenoten,
die dronk thee en wij bragten ons ten eind maar nie-

Zie Gerichte de Etrangers aux environs de Spa.

Wij gingen nog naar de Bankaal, de redoutezaal enz.

zonder onderredenheid over het slechte weertrek dan wij moesten betrekken

Zondag 12 augustus. Ons eerste werk was eene betere woning te zoeken, en wij zijn daarin goed geslaagd; twee goede kamers hebben wij voor vijf franken daags bekomen. Na bericht naar ons nieuw kwartier genomen te hebben, ben ik thuis gebleven om een brief te schrijven. Het weder was zeer slecht. Naderhand werd het wat beter en toen hebben wij met onze reisgenoten van gisteren eene wandeling in en om Spa gedaan; op de hoogte vonden wij een nieuw gezicht over de gansche vallei.

Wij vernamen kennissen uit Luik en dee waren werkelijk reeds aangekomen toen wij onze wandeling volbracht hadden; namelijk Wannkoing en Gobel met hunne familien. Na ons eenigen tijd in de herberg te hebben opgehouden, zijn wij met twee wagens de bronnen gaan bezoeken; namelijk de Geronstère en Sauvenière. Het slechte weder maakte, dat wij op deze tocht niet veel zagen en niet veel genoegen hadden.

Wij aten gewoonlijk allen samen aan de publieke ta-

fel; en na 't eten vertrok de heer Rindenschwende
met zyne familie naar Verrier, Vranikáing en
Gobal met de kinnen naar Chantfontaine. Die
allen waenen Spa gaed te kennen; naar myne
overtuiging kennen zy het nog geheel niet. De heer
R. kwam terug van eene reize door Rolland en
Belgie en
hy was reeds bijna drie weken van huis! Nu waen,
de hy ook dat land en de inwoners zeer wel waer
genomen te hebben, en sprak met kennis van
zaken een niet zeer gunstig oordeel uit. Dat
zyn reizigers! Na dat onze kennissen vertrok-
ken waren, hebben wy nog eene kleine wandel,
ing gemaakt, doch het slechte weder maakte
dat wy weinig wandelen zagen. Vervolgens
zyn wy in den schouwburg gegaan, waar twee
operas: Karlson á vendre en La famille Agnes
gespeeld werden. De zaal is zeer klein, maar
juist gelykt voor de plaats; er waren veel menschen
en men speelde redelyk goed.

Maandag 13 augustus. Denzen morgen zyn wy
om 7 uren uitgewandeld; het weder was helder

naar kael. Wy bezochten eerst de bron genaamd Geronstère, welke zwavelwater bevat. Zy is drie kwartier van de stad; de weg gaat bergop, van daar men een uitgestrekt gezigt over Spaen en het omliggend land bekomt: het is eene groote vallei ingesloten van bergen die gedeeltelijk met hoog hout begroeid en gedeeltelijk kale heide zyn; hier en daar steken de rotsen zwarte koppen uit. Er zyn by deze bron twee wandelingen, een groote zaal, doch die is oud en vervalt onder handen. Men rydt meestal te paard naar de Geronstère, wy zagen eenige heeren en dames, maar de koude deed de meeste te huis blyven. Wy ontbeten zeer genoeglyk, doch alleen, in de zaal en vervolgens zetten de wandeling voort naar de Sauvenière, een half uur van de vorige steeds door de kale Ardennen. Op veel plaatsen zagen wy dat het hout gekapt was, om de heide te breinden, om den grond vruchtbaar te maken.
De Sauvenière is met gras bezwangerd, en op eenige paaltrappen afstand is de bron die men Groesbeek noemt, welke zwavel bevat. De wandelingen by deze

bronnen zyn onbeduidend; het gebouw is oud en slecht. By de Sauvenière is een steen waarin de heilige bisschop Remaclus zyn voetstap ingedrukt is; wanneer de vrouwen haren naakt daarin zetten merkt deze steen het kwaad van vruchtbaar te maken.

Denzelfden weg vervolgende zyn wy na een half uur gekomen aan de bron Le Tonnelet genaamd, waar wy het water weder met zeer bevrucht vonden. Hier zyn ook wandelingen; merk niet meede de bergen in het rond, maar met veel afwisseling. En zyn nog vele van bedundende bronnen in deze omtrek, zo als Vieuxé, Watroz, doch die zyn zwakker en worden weinig gebruikt; het had voor ons geen belang die alle te bezoeken.

De Tonnelet levert veel water op, zoodanig, dat men er baden door voorzien kan. Wy zagen het badhuis dezelfde: men heeft er koude en warme baden: plongeant en douches, doch het gebouw en de gansche inrigting was zeer armelyk; voor het beroemde Spa behoorde dit beter te zyn.

Wy daalden nu weder uit de hoogte naar de

Wij zijn ook aan de Bank weezen wie., het ge.
zelschap was niet zeer talrijk, en morgenavond gee.
ze vrouwen.

neden, zagen in het voorbijgaan de nieuwe Vauxhall, welke thans aangebouwd en vernaauwd te zyn; by het uitwandelen uit Spa hadden wy de oude Vauxhall gezien, die dagelyks voor de wandelaars open is.

Ik heb thuis nog geschreven, vervolgens hebben wy nog eene wandeling gedaan; het weder was dat de menschen kwamen meer uit, als Engelsche dames zagen wy te paard rijden.

Aan tafel was groot gezelschap, maar wy hadden er niet veel genot van, omdat wy nog aan het einde zaten.

Na 't eten ging men koffy drinken en toen konden wy de menschen beter onderscheiden. Het waren meestal Belgen en Hollanders, bijna geen Engelschen, die eten zeer weinig aan de publieke tafel.

By het uitgaan zagen wy den heer Meyer uit Leuven met familie aankomen; wy naegden om by hem, halpen hem eene woning zoeken, en deden met hem en de zynen dadelyk eene wandeling.

Ik ging thee drinken by den Hr Dreiling met eenige landslieden: de Hr Graepnager, Van de Wal, van Groenstein. Dezen avond ben ik nog

Dr aan de kaart waren twee; het was er nu zeer vol; men bemerkte, dat het de eenige taal, slegts voor vele menschen is; vele vrouwen spraken mede; maar nog zagen die. En werd niet hoog gespeeld, en ik merkte geen ongelukkige overgegevene spelers op; alles had maar het voorkomen van eene onschuldige Tydverkwisting.

Dingsdag 14 augustus. Het weder was deezen morgen zeer slecht, zoo dat wy genoodzaakt waren thuis te blyven: ik las wat gelezen en geschreven. Om 1 uur kwamen wy den heer Meyer ~~bezoeken~~; het weder werd beter en wy deden nog eene wandeling in de Promenade de 7 Heuvels enz: wy gingen ook in het koffyhuis onder de Redoute-zaal, waar te Spa ook dames' gewoon zyn te gaan. Wy aten saam in het Hotel d'Yorke; dronken koffy in groot gezelschap, en vervolgens maakten wy een uitstap naar de ruine van het kasteel Franchimont, anderwerf passeerden wy het landgoed van den heer Cockerl. De avond was zeer schoon, de heer Meyer en familie waren in een wagen; Ik, myn neef en ik te paard, wy waren zeer te vreden. De afstand is anderhalf uur. Het slot staat nog

voor een gedeelte met zijne karossy en dikke mannen
en levert een naar gezigt op. Aan beide zijden
de koopt een rijke uitzigt over al het omliggende land. De bevolking van het arme dorpje
Marché, dat aan den oost van Franchemont
ligt, volgde ons in schare, om den weg te wijzen
en aalmoezen te vragen. In Spa zelf wordt
niet gebedeld. Aan den avond tusschen wij 7 en 8
wij dronken saam thee, gingen aan de bank,
waar groot gezelschap (samen) was t afloopen der Kursaal
en nakaarten van het geen wij deden dag van Spa
gezien hadden begaven wij ons ter rust.

Maendag 15de augustus. Deden morgen kon ik met
Johanna de matinal van Cor mezen zien. Om
half 7 zijn wij te paard uitgereden; aan de bron
gezondheid antbeten wij; na daar klommen wij steeds
hooger op de Ardennen in de waarte streken, die men
Fagnes noemt en die uit naeraftige heide bestaan
Naby eene kapelletje, die als een eiland daar in ligt,
Berinfen heet, hadden wij een zeer ver gezigt over
het land van Limburg. Wij klommen nevenalgen
in naklagen, maar eenige merkbaar heuvel en land
daar meê, en passeerden de dorpen Andrimont,

Charlin de Ru en Roanne. Zij reden er aanmelijk uit.
In het laatste gaat juist de kerk aan, hier was de
feestdag van Maria's hemelvaart. Wij zagen den
toerbeken man, dien wij aan de tentoon stelling
dan, in een priester verkleed worden, en de wijn
aanvangen. Er was niet veel stichtelijks in dit
bedrijf. Naby den waterval komende heeft men
een mooi half rond voor zich. De steenen wall
daar eene opening in de rots die men kunnt ge
maakt is. Deze wal beteekent op zich zelf niet
veel, maar het gekeel is niet zonder belang.
Op een kennel, dien wij beklommen hebben,
ziet men de rivier een bocht vormen, zoo
dat er een schiereiland bestond, waar dat men
den waterval had daargestald, nu is het een
werkelijk eiland. Een man die ons begeleide,
wees ons den berg tegenover ons, en zeide dat
was de plus haute montagne de l'univers
de priesters van Petit-Cao verontschuldigden zich
dalangen verfrischingen: wij aten forellen en
kreeften, gezeten op eene wei de tegenover de xxx
zeer aangenaam.
Wij reden terug over Stavelo, een pelgrimsoord

's morgens had men de Prins te paard opgehaald, en
by Zyne aankomst geschoten; daer omtrent naer de
Stad verlicht. Zyne meddeid by vroeger verblyf
liefde hem in Spa zeer bemind gemaakt

stadje, waar alles in de vreugd was. Des morgens had er prachtige plaats gehad, en nu was er muziek en dans. Een groote weg voerde ons van hier terug naar Spa; op de hoogte hadden wij weder mooi uitzicht; wij passeerden de Lammeniere, en kwamen om half 3 thuis.

De kroonprins was gekomen en gereed Spa was op de baan.

Wij aten weder in het gezelschap van den heer Meijer en familie, dronken saam koffij, en deden eene wandeling, de dames te paard en wij eens het paardrijden. 's Avonds dronken wij saam thee en bezochten het bal, dat ten eene van den Prins zal en feest was; hij zelf opende den dans, en onderhield zich met het gezelschap. Men bemerkte aan de toiletten der dames, dat zij op de tegenwoordigheid des Prince bedacht waren geweest.

Donderdag 28 augustus. Wij hebben deden morgen aan de Sanneniere ontbeten, en hadden het genot nemen eene groote wandeling naar daarmit te doen; doch toen wij omtrent den half uur ver waren

werd het weder zoo benauwend, dat wij beter vonden terug te keeren. De heer Thayer was dezen morgen vertrokken. Ik schreef wat en wij gingen baden aan Spa en deden inkoopen. Verder gingen wij in het koffyhuis, waar velden nog wat, besprake plaatsen op den postwagen; aten, — pakten op, en om 6 uren verlieten wij Spa.

Een zes lars verblijf kan aan deze badplaats niet groot lof toegekend worden; maar om een algemeen denkbeeld daarvan te hebben was het toereikend. De stad is klein en heeft niet zulke fraaije gebouwen en aanlagen als men in vele andere badplaatsen aantreft; maar het schijnt dat men het goed en gemakkelijk wonen, meer het eten; in 't algemeen zoekt de comforts meer dan elders gezorgd is; wij hadden twee zeer goede en zindelijke kamers voor 5 franken daags. Een genoegen van Spa is, dat men steeds zeer matige prijzen, zeer goede paarden bekomt, ook nijvig kan men goed bekomen. Het land rondom Spa is heuvelachtig, maar meestal dor; hier en daar heeft men mooie gezichten; doch ook in dit opzigt wordt Spa door andere plaatsen overtroffen. Toch is er gelegenheid om verschillende leuke uitstappen te maken, en daarvan maken de inwoonderlingen veel gebruik, vooral te

paard. Behalven dit vermaak heeft men de bijeenkomst
in de groote zaal der redoute, maar zelden gebeurt,
en maar een paar avonden in de week bal is, - ook
de schouwburg maar tijdelijk gedurende wintermaanden ge-
geven worden. Buiten de redoute-zaal is in Spa
geen plaats waar zich de meerdere klassen verzamelen;
de andere en meerdere Vaud-hals worden niet meer ge-
bruikt. Men maakt hier ook niet zoo algemeen
kennis; het grootste getal zijn Engelschen, en die
houden geen omgang dan met hunne bekenden
en met anderen die hun voorgesteld worden.
Zij vermaken theegezelschappen en maken partijen
om als of zij in hun land waren. De andere vreem-
den waaraal Nederlanders maken zich daargaarne
bij; die maken ook kennis door aan de publieke
tafels te eten. Tusschen Zuid- en Noord-Nederlanders
heeft zelfs geen afscheiding plaats.

De consumptie, zoo als ik die in deze weinige dagen
kon waarnemen is voor herstel der gezondheid
of voor uitspanning der niet kranken zeer geschikt.
Men staat vroeger op, neemt veel beweging, eet
zeer licht in; het dunkt mijnde niet overdreven, zoo
dat het schadelijk zoude kunnen zijn; - de zorgeloos-

heid, dit alles maakt de uitwerking van de mineraale bronnen die men dronkt bevorderen; Baden doet men weinig het geen tegen het verblijf in Spa aan te merken is bepaalt zich tot de verkoeling van het zand, en de groote aanleiding om de kunstgrotten te verzaken. Ook maakt den dezen opmerkzaam zich zelf bevorent de personen die hij naar Spa brengt kennen. Dat vele gezonde Engelsche familien een groot deel van den zomer in Spa doorbrengen, leeren dan een reisje in staat te komen te steken te doen is wel om der mode wille.

Wij reden met den postwagen dezen avond naar Verviers, waar wij om half 9 aankwamen. Deze weg naart daar twee uitstekend schoone vallegen: die van de Wazai tot Pepinster maar dit moertje in de Vesdre valt; en van daar de vallei van de Vesdre zelve. Wij zagen in de eerste de ruines van Franchimont en den schoone landgoed, Justenville, thans door den Generaal Kruff bewoond. In het Pl. dendael zijn de fabrieken en waterwielens bijzonder opmerkzaam; overal ziet men de blijken van welvaart en nijverheid; dit neemt toe naar mate men Verviers nadert, hier is de rijkdom in vallen overvloed. De stad wordt aan alle kanten

Toe dra wy op Principaat grondgebied waar,
worden wy de. wey 200, naar waarboots; in ons
Koningryk was die overal goed.

door schoone geboomten verrijkt, maar de aanleg der straten
is zeer onregelmatig

Vrijdag 17 augustus. Heden morgen zijn wij om 6 uren met den postwagen naar Aken afgereisd. Men gaat van Verviers op Battice en verder langs den grooten weg die naar Luik leidt. Er is plan om een weg dadelijk van Verviers op Aken te maken, hetgeen veel tijd zal doen winnen. Het land waar wij door reden maakt den aangenaamsten indruk, het is zeer heuvelachtig, overal vruchtbaar, goed bebouwd, -weide, graan, geboomte in overvloed staat af; de dorpen zijn welvarend, de menschen zien er gezond en voorspoedig uit. Wij kwamen over de grenzen zonder door de Pruissische tollenaren veel gehinderd te worden.

Om 12 uren kwamen wij aan, namen onzen intrek in Kasteel den Groote, bij Gorissen; namen een minerael-bad, deden nog eene kleine wandeling, bezochten de Speelzaal, en aten om half 2 aan de publieke tafel.

Na 't eten deden wij eene wandeling door de stad, bezochten Borcette, een vlek dat weinig minuten van de stad ligt, en aan gezondheid,

bronnen heeft; maar nog meer bevaemd is, om
zyne metalde en andere fabrieken. De wandelingen
om de Stad trokken mede onze aandacht, die zyn
met zeer veel smaak aangelegd. Vervolgens zyn
wy geklommen op den Lousberg, eene aenzienlyke
hoogte naby de stad, waar gemakkelyke wandelpaden,
loven, en zelfs een goede nyverheerberg, en waar
men in eene herberg verfrischingen bekomt. Het merk-
weerdigste hier by het dalen der zon het uitge-
strekte gezigt te genieten. De Stad ligt in eene
laagte wyd uitgespreid en met het random
een aantal heuvels en valleyen, werkelyk een
schoon geheel. Dit is ook de pronk en naem van
Aken.

Wy hadden nu nog tyd, om op te pakken en ons
aan met den postwagen op Keulen te verstrekken;
onze enge woning, waar wy door warmte en licht
gehinderd waren, ook het weinig aangename ge-
zelschap aen tafel, hadden ons van het voornemen
om in Aken te blyven doen afzien.

Wy ondervonden dadelyk de gevolgen van het Pruis-
sisch bestuur, in den Stelwagen, die met anders zo

dan gewone diligencies moet men drie maal zoo veel
betalen dan in Nederland, en door kleine Reeke-
ningen van overwigt laat men nog aanmerkelijk
boven den bestenden prijs betalen. Dit is eene belan-
ting op het reizen die zeer schadelijk zijn moet, het
verkeer van menschen en goederen word belem-
merd, een gansche tak van nijverheid aan de
bijzondere ondernemingen onttrokken; en toch
komt geen gemeenschappelijke som in 's Rijks kas, want
de schaar van ambtenaren die men in en om het
gebouw der post aantreft doen reeds vermoeden
hoeveel kostbaarder de ondernemingen der post
door den Koning dan door de bijzondere perso-
nen geschiedt.

Zaturdag 18 augustus. Daar wij den weg naar
Keulen in den nacht gemaakt hebben, kan ik er
niets van zeggen, zonder veel te slapen was het te
donker dan dat ik van het land iets zoude heb-
ben kunnen zien. Om half 6 kwamen wij aan
bij ontbeten in de Passagiers-Stube van het Post-
amt; en deden vervolgens eene wandeling, be-
zochten den dom, welken men klein is op te maken.
Het zal wel aanmerkelijk zijn dit prachtwerk te doen,

daar te zanden schatten verspeld worden; en zeer dikwijls kunt my beter voor te bewaren en tegen verder verraad te beschermen, dan te helpe en op klenide schaal te schatten. Wij zijn op de brug naar Deutz en terug gewandeld; wie geniet daar een mooi gezicht, het was een heldere aangename morgen.

Om 9 uren reden wij, weder met den Schuelwagen, naar Bonn, door het schone land aan den Rhijn, het Gebergte naar ons toe. Toch is de grond hier zoo vruchtbaar als die, waar wij gisteren waren; ook zien er de dorpen en menschen aanmelijk uit.

Om 12 uren kwamen wij aan, hadden weder moeijelijkheid om plaats te vinden; in de herberg was alles vol; wij zochten kamers en vonden die by een Jood. Om 1 uur was publike tafel, groot en vry goed gezelschap; onder ons zat Prof. von Raumer uit Berlijn, met wien ik wat gepraat heb. Na 't eten zijn wij wat gaan wandelen, en daarna hebben wij eene wandeling gedaan by zonsondergang ter schoone Universiteitsgebouw, te weten het slot van den Prins-Bisschop; eene groote plaats met boomen beplant is aan de zijde van dit gebouw naar den Rhijn toe. Op een aanmerkelijken af-

Voor de Anatomie wordt jaarlyks 1500 dal.
ders toegestaan.

Wondt van dit hoofdgebouw heeft men een gebouw naar de ontleedkunde opgericht, het staat gansch op zich zelf, tog hebben het naamrekening berichtigd: het bevat een uitstrekend schoon theater voor de lessen, zalen voor de verzamelingen, voor het „Lecimen", voor de professoren enz; alles zeer ruim en doelmatig ingericht.

Door eene mooye laan gaat men naar het tweede, zittergebouw naar het slot Poppelsdorf af Cle, menswijke, dat evenceens voor de meteenschappen afgestaan is, het is reeds een kwartier verwijderd. Hier zyn alle de verzamelingen van natuurlyke his, torie geplaatst; en worden de lessen daartoe betrekkelyk, de chimie daaronder begrepen, gegeven. De plantentuin is by dit gebouw, en in het slot zyn woningen voor verscheidene professoren en andere ambtenaren. Wy hebben het kunstzinnig gezien en de schoone zalen en kapten bewonderd.

's avonds vonden wy in de herberg prof. Adelman uit Leuven en Deurinzer uit Luik; met den waren de prof Näke en Neesjon.

Zondag 19 augustus. Het was by den goed niet uit te houden: morgenpreek en maaltijd maakten ons een langer verblyf onverdraaglyk. Wy maakten dus in de herberg de stoet terugkeren. Toen wy na

kunst maken deed my de reizen thans belyden; ik
brengt een groot deel van den morgen met schry-
ven door.

Des namiddags bezochten wy den Hr. Prof. Meker,
met wien Fokmann reeds kennis gemaakt had.
Met hem zyn wy in het Ziekenhuis der Uni-
versiteit geweest, dat in een vleugel van het
groote gebouw aangelegd is. Wy bewonderden
den de schone ruime vertrekken, ook een
zeer goed ingerigte zaal voor operatien.
Wy zyn nog naar Poppelsdorf gewandeld
maar de vergeefs den heer Bette trachte te
bezoeken.
S'avonds aten de Hr. Weber en Kier met ons,
ook troffen wy weder de Hr. Denzinger en
Adelman aan.

Maandag 20 augustus. Onze lieftalige col-
lega Denzinger was deden morgen vroeg af-
gereisd, van den heer Adelman namen wy by
Prof. Weber afscheid. Ik ging nog eens naar
Poppelsdorf maar trof den heer Bette weder
niet aan.
Vervolgens bezocht ik het collegie van Prof.

Walter over kerkelyke regt. Hy is een man van
tusschen 30 en 40 jaren, zyn voordragt en taal
zyn eenvoudig, duidelyk en levendig. Hy be-
handelde de kerkelyke handelingen by en na den
dood: laatste altaar, begrafenis, het bidden
voor de overledenen; — vervolgens sprak hy
over de instellingen van de kerk omtrent de
weldadigheid en omtrent het moniteeren.
De wyze van die onderwerpen te behandelen
mishaagde my zeer, het was een aanhan-
de lofspraak van het priesterwezen, en opzet-
telyke bewierooking der waereld. De geestelyke
waren de wettige bekeerders van alle weldadig-
heids inrigtingen, de vrienden waren alleen voor
weldadigheid bestemd en zy waren eene uit-
sluitende instelling; de staat behoorde niet
meer de regten der geestelyken daarin te verdedigen,
alle maatregelen van den staat om de armoede
af het ongeluk te verminderen, om onderwys
te verspreiden zyn veel kortbaarder en bekrom-
mend haar aangemerken, vermyd de geestelyken

zonder eenig bezwaar voor den staat die
aangenomen kunnen; - het klaverstelsel
ligt in de natuur van den mensch, het is de
hoogste verdraagzaamheid, en naar de maatschappij
zeer voordeelig; - omdat er geen klaverbla-
deren zijn, en men staat door bezaaidheid aan b.
te raden laat dan, hetgeen de vroome moeder
zien voor niets deden, daarom staan de fran-
cien zoo sterk, en daarom zijn er zoo veel ja-
ge leden met welke men geen weg weet. De
klaverbl moeten ontwijffelbaar terugkomen,
dewijl zij eene bekoorlijkheid der menschheid zijn,
alleen, de profane geest der tegenwoordige
tijden leert ze kunnen daar afscheffen. Een man
die de geschiedenis kent en die den taestand van
het zuiden van Europa waarneemt, kan, dunkt
mij, niet ter goeder trouw zoo spreken.

Na het vervolgen een bezoek gemaakt bij Prof.
Strahl, welke theorie der Statistiek aan, voor,
draagt. Hij ontving mij zeer vriendelijk en mij

De heer Straal had eens de Plaatsmarkand.
kunde gehandeld, en had toen drie taalen
dees gehad.

hebben lang saam gesproken. Hy is Prof. in chas.
com gemeent, kent zeer goed het Russisch, en handel
zich byzonder lezig met de geschiedenis van
Rusland. Hy vondt my, dat naar de geestlijk
kundige en staatswetenschappen gekeek geen
inzage is aan deze Hooge School, en de regering
dien dit volstrekt niet verlangt op te merken.
De meeste voorlezingen, die daarop betrek,
lezij hebben, staan wel op de Lessen Centrum,
doch worden niet gegeven, uit gebrek aan toe-
hoorders.

Denselfde heeren hebben weder met ons ge-
geten, een gemeldig onmeder deed ons lang te
huis blijven. Om 4 uren wandde ik een colleg
by van den heer Rutte over Encyclopaedie
der staatswetenschappen. Hy is een zeer oud
man, die vele jaren in administratieve posten
geweest is, en dit jaar de proef neemt om zijne
oude werkzaamheden als professor te her-
vatten. Ik voordracht was eenigzins ver-
moeid; maar ik moest het met den ouden
man daarom te beoordeelen. Ik het nog met

met hem gesproken, maar kan zijne uitnodiging om hem te bezoeken niet met zekerheid aannemen.

Te rond nog hetzelfde gezelschap in de herberg; wij gingen saam naar Poppelsdorf in den schonen plantentuin. Wij zagen bij die gelegenheid twee schimmels van Baron, de dochter van Prof. Bischoff en de neef, portier van Poppelsdorf, de Cantate hoorde en bijzonder. Terugkomende bezocht ik nog den boekhandelaar Marcus. Wij pakten op en om half acht reden wij naar Godesberg, waar wij in de naar goede herberg van Blinzler eene woning vonden.

Dingsdag 21 augustus. Deze dag hebben wij besteed, om dit schone land te zien. Na ontbeten te hebben in de schoone zaal waar men het Siebengebergte voor zich heeft, zijn wij tegen 7 uren gewandeld naar den Rhijn en zijn bij Konigswinter overgevaren; van daar zijn wij op Esels gereden naar den Drachenfels, om de ruine te bezoeken. Het pad voert door kastanielden, dan door wijngaarden en eindelijk door bosch. Van het onde slot staan nog eenige muren en een halve toren. Men geniet hier een van de schoonste gezichten, die ik ergens gezien heb: namelijk men ziet den Rhijn met zijne

Men meet ons ter zijde van den Drachenfels de steen-
groeve, waar uit de Dom van Keulen gebouwd is
Eene groote steengroeve is aan den Wolkenberg een
anderen der naaste bergen.
Ik zag van hier het klooster Apollinarisberg, waar
ik negen jaren te rooien met zoo veel genoegen (de zon
ondergaan.
Op deze grond merkte ik overal aan vele ande
gebouwen op, dat de cement harder geworden is dan
de steen, en minder door den tijd verteerd is.

boarden en het Zevenjebergje, waar van de Dra-
denfels een is, en de Leisenberg boven de ande-
ren uitsteekt. Wij verlaafden lang om ons van die
heerlijke gezigt te verzadigen, en vervolgens klommen
wij af en voeren over naar het eiland en klooster,
Nonnenwerth, tegenwoordig eene herberg. Er is
plaats voor 70 reizigers, toch waren de vorige dag
reeds twee bedden voor ons bespreken; ook is de ligging
allerliefst; maar de kleinheid van het eiland
maakt het verblijf minder aangenaam dan te Go-
desberg. De eigenaar van Nonnenwerth heeft
plan om het te verlaten.

Van daar zijn wij naar Rolandseck gegaan, een
vrije aan de overzij van de rivier. Het uitzigt
is er ook zeer mooi maar veel minder uit-
gestrekt, dewijl de rij niet zoo hoog is
De wandeling van hier terug naar de herberg
was van omtrent anderhalf uur.

Tegen den avond zijn wij op de vrije Godes-
berg geweest; men kan dèn toren nog beklim-
men, en heeft van daar een ander gezigt,
vooral de rivier af en tegen het Zevengebergte.
Die toren heeft nog 8 verdiepingen, en hij is
blijkbaar veel hooger geweest.

Wij zaten 's avonds in de maaye zaal die het intrije heeft op het Lenzeberglt; er was een zeer be-
schaafd gezelschap, dat, voor al wij naderhand
vernamen, bestond uit de Joodsche familien Men-
delsohn en Beer uit Berlyn.

Naar Keulen (2de) niet meer de laurels in plakte over gaan; alleen naar Aken toe niet meer te nagaan voortduren.

Maandag 22 augustus. Reeds vroeg zijn wij naar Bonn gereden. Om 9 uren woonden wij het college bij van Walter den beroemden professor in de geneeskunde. Hij behandelde juist de hydrophobie rabiata. Zijn voordracht was uitstekend duidelijk en volledig; hij sprak zuivere taal, maakt zijn toon was zangerig. Om 8 uren woonde ik het college bij van Prof. Hülmann. Hij behandelde de geschiedenis van de scheepvaart in de Middeleeuwen. Zijne Wijze van spreken was eenvoudig en belangwekkend; maar hij verlaat zich aanhoudend in uitweidingen, die geheel vreemd waren aan zijn onderwerp, en zijne voordracht zeer vermoeiend maakten. Voor het derde uur woonde ik geen college in mijn vak, en bleven dus tweemaal in de woelerij van Pr. Gieseler over Exegese. Ik vond voor mij niet veel belang daarin; alleen voldeed het mijne nieuwsgierigheid, om te weten hoe men dit vak voor de Theologen behandelde.

Ik vond vervolgens Fahrmann weder met Professor de laatste draagt mij bij Pr. Hülmann, die

my zeer vriendelyk ontvangt, en niet wien ik langzaam
de behandeling der geschiedenis, en over zyn werk
betrekkelyk de steden gesproken heb.

Daarna bezocht ik Prof. Arndt, die buiten de
stad aan den Rhyn woont. Hy is nog altyd door
de regering belet collegie te houden. Hy is een
man van ruim 50 jaren, zyn voorkomen is zeer
gaedhartig, vergenoegd, eenigzins daerzig. Hy was
ten uiterste vriendelyk, maar over wetenschappe-
lyke onderwerpen hebben wy niet veel gesproken.
de regering wist van wel, dat men hem ten onrecht
te beschuldigd had, zeide hy; maar zy erkent niet
gaarn gedwaald te hebben. De koning is zwaken
welgezind, en daar geen vryheid van drukpers en
geen openbyke standen plaats hebben, geeft dit aan-
leiding tot veele misbruiken, die de vorst niet ont-
dekken zoude indien zy hem bekend waren. Arndt
handelt rich, zoo hy my zeide byzonder breedig over
Scandinavische geschiedenis en dit tyke onderwer-
pen.

Wy aten aan de publike tafel met de heeren Ne-
deer en Neeb van Esenbeke; na't eten gingen wy
by den eersten koffy drinken, by welke gelegenheid
ik kennis maakte met zyne vrouw die my zeer
wel beviel.

wij bezochten de Aula der Universiteit, waar in meening is allegorische tafereelen (in fresco) te schilderen voorstellende de facultëiten. Een leerling van Cornelius is de uitvoerder en de stijl is dus zoogenaamd oud-Duitsch. Ik ben geen groot bewonderaar daarvan, alleen vond ik er eenige mooije koppen. Het is van derling Gregorius VII en Luther op hetzelfde schilderij der Theologische faculteit te zien.

De Bibliotheek, die wij ook bezochten, staat zoals in het groote Universiteits-gebouw. Zij is naar gelang van den korten tijd hunner oprigting reeds zeer talrijk. Hare plaatsing laat mij niet zeer. Men heeft nog geen alphabetische catalogus, en de inteekenboeken zijn nog onder handen, die wordt in gebondene deelen, niet op losse bladen geschreven.

Dezelfde twee collegas en Mr. Weber wandelden met ons naar Kessenig, maar wij zeer vroolijk zaamden avond doorbragten. Wij namen vervolgens afscheid, en gingen terug naar Godesberg, waar wij thee dronken en ons vroeg ter rust begaven.

Donderdag 23 augustus. Denzen morgen hebben wij ons met een wagen naar Remagen laten brengen. Wij vonden daar geene andere gelegenheid om verder te gaan dan den gewonen

By Groshop.

schuitjen, die om 2 uren vertrok; wij namen dus het middagmaal, en vervolgden onze reis naar Coblenz, waar wij om half 8 aankwamen. Het gezelschap was groot maar onbelangrijk; de aanmerkingen, de houding en toon van eenige studenten kwam ons regt belagchelijk voor.

Wij namen onzen intrek in het Witte Paard "im Thal", want in Coblenz zelf was het zeer vol. Er is eene schipbrug welke deze voorstad met de stad vereenigt. Wij deden nog eene wandeling door Coblenz, dat in de laatste jaren zeer verfraaid, maar tevens van ruimte en vertingen overal ingeperkt geworden is. Aan tafel vonden wij eene familie uit Groningen; van deze vernam ik dat de Pruisse nog altijd het gewone getal blijft overtreffen: in de Coursier waren die nog 30 gemeerd. Er is 100,000 gulden bestemd, om in de stad vlietend water en andere inrigtingen van zindelijkheid daar te stellen, ten einde de gezondheid in het vervolg te bevorderen.

Vrijdag 24 augustus. Dezen morgen hebben wij eenen uitstap in het Hertogdom Nassau ondernomen. Van het Thal Ehrenbreitstein zijn wij door

Nederberg, Arenberg en Dorf Ems gereden naar Bad Ems. Deze plaats, die ik voor eenige jaren nog eens gezien heb, breidt zich zeer uit; wij zagen er een aantal schoone nieuwe huizen. In de twee Kurhuizen zijn 236 kamers en 86 baden. Deze zijn, naar het ons voorkwam, veel te klein, en niet goed afgezonderd; alleen twee zogenaamde Vorstenbaden zijn ruim en fraai. Wij hebben het water aan de twee bronnen gedronken, het eene is warm het andere koud. Wij zijn ook in de groote zaal geweest in de tuinen enz; het kwam ons voor dat alle deze inrigtingen voor de vreemden zeer goed zijn. Er zijn ook steeds een aantal esels gereed, en de eseldrijvers hebben rode mutsen en rare, merk, om ze te kunnen onderscheiden.

Wij wandelden onzen weg langs de Lahn, welke steeds door eene waarlijk schilderachtige vallei vloeit. En, gaande weg bragt ons spoedig te Nassau, een klein arm stadje. Eenige nieuwe huizen staan buiten de stad; maar daar binnen is het landgoed van den graaf. Slecht genoeg-prachtig schijnt het. Het bestaat uit een uitgestrekt gebouw en fraai aangelegde wandelingen. Het

heeft er mooye gezichtspunten op de omliggende bergen.

Buiten de stad liggen aan denzelfden berg, langs de ruine van het kasteel Stein, hoogen die van het kasteel Kaspar. Men kunt tot beide door lieve wandelpaden. Wij hebben die ruines bezocht; de laatste was ons belangrijk als het stamhuis van ons koninklijk geslacht. Men heeft er een uitgestrekt en zeer afwisselend gezigt op de bergen en valleyen: byzonder beviel mij de afgezonderde ligging van het dorp Schuders

Wij reden steeds door dezelfde valley, naar zuidwest, hoog langs de bergen en onder hoog gebouwde naar het stadje Kaltrapfel. Wij passeerden langs het kasteel Langenau, en het kloosters Konstein. Dit laatste ligt zeer schilderachtig aan de helling der bergen, waar het over de valley naar boven en naar beneden van de Lahn ziet. Door veldmeyen gingen wij naar Gelnau, zagen in de verte de ruine Lahrenburg. De klagregen verhinderde ons, diezen avond nog de bron te bezoeken en verder te gaan. Wij bleven dus in de middelmatige herberg van Heeren Meyer.

Zaterdag 25 augustus. Wij bezochten diezen morgen de bron van Geilnau; zij is nabij het dorp, dicht

aan de Lahn en 6 voet lager dan de gewone stand van die rivier. Zeer zelden komt men hier aan dat water te drinken; maar het wordt nog al veel verzonden. De pachter betaalt aan den vorst twee gulden van de honderd krenken die hij afpet. De prijs is gewoonlijk 3 gulden de aam.

Wij zijn door zeer slechte veldwegen op den linker oever van de Lahn gereden naar Dietz. Wij passeerden het dorp en de ruine Baldwinstein, en zagen op de hoogte het slot Schaumburg, dat nog onderhouden en bewoond is.

Uit de hoogte ziet men Dietz zeer mooi liggen, maar als men er in komt vindt men het zeer onbedui[ten]d, hoewel regelmatig gebouwd. Er zijn ruim 2000 inwoners; eene steenen brug voert over de Lahn. Een paar gebouwen staan op zuilen en steken boven de andere uit. Het eene is de Receptorij, het andere het Tuchthuis. In dit laatste zijn de veroordeelden van het gansche vorstendom, ruim 120. Zij worden altijd tot arbeid gehouden.

Het bekende Fachingen ligt een half uur van Dietz, aan de Lahn; wij zijn derwaarts gewandeld. Ook hier wordt zelden het water gedronken: eenige jaartjes waren toch dit jaar met dat oogmerk door zoveel hier geweest, zij woonen dan in Dietz en komen dagelijks aan de bron. Voor de verzending worden

hier ook vele kruiken gevuld, en de inwoners van de omstreken halen er ook veel water voor dagelyks gebruik. Tot het vullen der kruiken heeft men een werktuig, ten dak die men met de kruiken in het water laat zakken. De kruiken gaan 22 maal door de handen van het oogenblik dat zy ledig aankomen tot dat zy vol worden afgeleverd. Men heeft er tot 8000 toe daags gevuld, en in de maand april 170,000; er worden van 4 tot 500,000 's jaars afgeleverd.

De prys der ledige kruiken is 4 gulden 30 kruitzers, de 100; - van de 100 gevulde 13 gulden, van de halve 10 gulden.

Wy zyn ook de fabriek der kruiken moeten zien; hier worden er 's jaars ongeveer 100 duizend gemaakt, en dit werk geschiedt door den baas met 7 knechts, waarvan er 3 op het wiel arbeiden. Men betaalt ze tegen 3 kruitzers het stuk.

By Dietz naakt het kleine riviertje, de Aar in de Lahn.

Wy zyn het slot Oranienstein gaan zien, het ligt naby de stad. De geheele familie heeft een tyd lang hier gewoond, ook onze koning en dien nader. Het is een groot gebouw, met pleinen en wandelingen, maar het is slecht onderhouden. De hertog brengt er jaarlyks eenige dagen door.

Van Dietz zyn wy naar Limburg gereden. Het Lahn-
dal blyft steeds even ruw, maar hier en
daar zeer mooi voor de gezichten. Tot nog toe na-
men wy steeds in protestantsche plaatsen gemerkt,
de kirmpen en beelden deden ons bemerken, dat
wy onder katholieken kwamen. Limburg ploeg
ook niet onder Nassausche vorsten te staan,
maar behoorde tot het bisdom van Trier. Het
is nu bekend voor den zetel van den bisschop
van het hertogdom, die reeds benaamd is.
Dit stadje heeft ruim 3000 inwoners, er is veel
meer levendigheid en vertier dan in die welke
wy in Nassau gezien hebben. Er loopt een
groote weg van het noorden van Duitschland
naar Frankfort door; deze was te voren nog
veel meer bezocht toen men nog niet zoo veel
andere wegen had. Van hier is de Lahn be-
waarbaar en dient voor tamelyk veel vervoer,
vooral van graan.
Wy hebben de Georgskerk bezocht, die al oud
en schoon begraend is; wy is maar een kamer
het midden kwam wy te hoog voor na gelang
der twee zyden, en de pylaren te dik, maar als

overblijfsel uit de 10e eeuw is zij altijd merkwaardig.

Wij verlieten nu de vallei der Lahn en gingen regts af naar Nieder Selters. Deze weg was zeer goed, het land blijft heuvelachtig, neemt zoo in vruchtbaarheid toe. Het Selters-water wordt het meest verzonden, de bron is zeer overvloedig, men rekt gewoonlijk tusschen twee en drie millioenen kruiken 's jaars. De pachter betaalt aan den vorst 80,000 gulden 's jaars. Men heeft ons rondgeleid in de magazijnen van kruiken, die by honderd duizenden hier liggen; ook was men ons de kaarten der administratie, die zeer uitgebreid is. De prijs der kruiken werd ons hier opgegeven als in Taxtungen, de stoppen bekomt men tegen 1/6 de 100.

Er zijn 37 personen aangesteld voor het werk der kruiken: zij vegen ze by duizenden af, laden, in onderstellen, met water vullen (een te veel of te weinig is 't) optapelen enz. Men vult de kruiken niet met bronwater dan naar mate zij worden gevraagd; meerdere komen gewoonlijk met wagens, voor eigen rekening, of voor rekening van handelaars meer in het groot, de kruiken by duizenden koopen. Het vullen gaat dan zoo vlug, dat men er soms 20,000 in eenen dag aflevert. Naar mate van het meer begint men vroeger of later in het jaar, gewoonlijk in februari. Het werk gaat de zondags voort.

Eenige tijden kwamen het water aan de bron drinken; men heeft een zaal voor hen ingericht; maar dit is toch maar een onbeduidende bijzaak.

Wij wenschten nog heden te Schwalbach aan te komen, namen onzen weg over Camberg een klein stadje, waar ik een groot nieuw schoolgebouw opmerkte. - Kwamen vervolgens in Wahlrabenstein en dorp aan dien naam dragende gelegen. De aanhoudende veldwagen maakten het moeilijk niet te dwalen. Omtrent een uur van dit laatste dorp kwamen wij op een groten weg en gingen voort in de rigting naar onze bestemden; voortrijdende ontmoet ons onze slagregen; de plaats, daar wij aankwamen maakten, vonden wij niet. - eindelijk bemerkten wij dat wij verkeerd waren, en op onzen weg terug waarten. Ook ontmoet ons ook de donkerheid zoo dat wij naauwelijks meer den weg konden zien. Zoo kwamen wij aan een jeneven posthuis, nu een allerdrijg boeren herberg, die verkiesch genaamd. Wij hadden geen kans meer, aan verder te gaan wil niet meer te denken. Wij drongen ons bij eene kachel, alwaar kamelijk gaard, en kliepen op stroo.

Zondag 26 augustus. Het gemaegen verlieten wij ons Frei-
rig nachtverblijf en vervolgden na ontbijt weg naar
(Langen) Schwalbach, op nieuw door veldwegen. Het
slechte weder bleef ons vervolgen, het geen vooral onaan-
genaam was, omdat ons magentje niet bedeeld was
en wij grootendeels te vast gingen uit hoofde dei-
stylle en slechte wegen. Daarby deed onze jonge vaar-
man, dien wij van Nassau hadden mede genomen, alle
pogingen om onze reis te verkorten, hetgeen ons dik-
wijls verontaarde, zonder dat wij hem (kunden) vluggen
gaan dan door zelf de zweep te nemen. Om 11 uren
kwamen wij te Schwalbach aan, en vonden den meer
gespannen jongen weg.

Wij vonden aan tafel een anden bekende van Frei-
burg, met name Kalt, met deren maakten wij da-
delijk een uitstap naar Schlangenbad, omtrent
2 uren ver. Het maakt eene goede chaussee dezwaard.
Hier is eene warme bron van zeer zacht water, als
of er zeep in was; men drinkt het gewoonlijk mee,
de baden zijn ruim en vrij goed ingericht. Er zijn
slechts een paar gebouwen, in eene kleine ingesloten
vallei; men kan zich moeilijk eene eenzamere en
meer afgelegene plaats vinden. Naar ons dunkt
leden moet dit zeer gemoeglijk of zeer treurig zijn.
Er zijn dit jaar ruim 300 gasten geweest.

Er woonde een groot aantal joden.

Teruggekomen in Schmalbach hebben wij de onderscheidene bronnen bezocht: de wijnbron, die toch niet naar wijn smaakt, de staalbron, de bradelbron. De wandelingen zijn regt lief, de gebouwen onderscheidend. Het stadje is klein, heeft 1650 inwoners, de ligging is aangenaam, en er zijn goede herbergen: wij waren zeer te vreden in de Gulden Kette. En zijn dit jaar ruim 700 vreemden geweest.

's avonds zijn wij even in de Redoute geweest, maar die was niet meer of zelden; de inwoners van Schmalbach namen eenigzins de plaats der vreemden in en vermaakten zich op hunne manier.

Maandag 27 augustus. Deden morgen zijn wij naar Wiesbaden gereden. Intusschen schoon is het gezigt daar men op dezen weg heeft, wanneer men uit de laagte op eens den Rhijn met het heerlijke land waardoor hij stroomt voor zich ziet.

In Wiesbaden bewonderden wij de groote aanleg en de prachtige gebouwen, die men aan geene andere badplaats zoo aantreft: de groote Kursaal met de elegante nevenvertrekken, (waarin wij het gewone kansspel door een paar zagen beginnen) bijzonder een zuilengang die sedert kort gebouwd is ter zijde van de groote plaats voor de Kursaal, — aan het einde daarvan het nieuwe gebouw der Schouw-

Bij't verlaten van het voormalig Nassau moet ik in het algemeen bemerken, dat hetgeen ik er van gezien heb, mij voorgekomen is zeer aangelegt te zijn, alleen met uitzondering van enkelde punten. Toch is algemeen de welvaart toenemende, men ziet veel nieuwe huizen bouwen, de inwoners zijn ook algemeen te vreden, klagen niet over de regering; - als eene groote verbetering mag men aanwijzen het aanleggen van verharde nieuwe wegen. Andere streken van dit Hertogdom zijn veel rijker, bijzonder de Rheingau. De wijn, het graan, de vrucht en andere vruchten, de mineraale waters zijn de voornaame bronnen van bestaan. De welvaart zoude veel grooter zijn, indien de verkoopmetten der omliggende Staten niet den intrede van de voortbrengsels belemmerden. De hoofdplaats is Wiesbaden, de hertog woont zomer en winter te Biebrich.

Het geen ik hier van de toeneming van de welvaart in het hertogdom Nassau gezegd heb, is toepasselijk op de geheele streek van Duitschland, die ik bij deze gelegenheid gezien heb. Overal bemerkt men, dat de vrede reede gaede vruchten draagt.

burg. Zelfs de herbergen zijn zeer schoone gebouwen, bij zonder die genaamd de vier jaargetyden. Wij kwamen by taeraal in de Eetzaal van de herberg, de Roos, en vonden die ook zeer mooi en groot.

Wij zijn spoedig van hier naar Steintz gegaan, maar wij deden bij de publieke tafel onze plaats nemen. Het was hier ook zeer nat; men neemt aan den Rhijn van jaar tot jaar meer, en bijzonder onze landge-naten.

Na 't eten hebben wij eene wandeling door de Stad gedaan; zij schijnt in welvaren tae te nemen, hier en daar wordt gebouwd; maar toch behoort zij niet onder de schoone steden: het grootste gedeelte is zeer onregelmatig, en de weinige regelmatige straten zijn als uitgestorven. Wij waren ook in de Domkerk, die groot, maar zwaar is, en niet bekoorlijk wordt onderhouden.

In Castel was het Kirchmoike; wij wandelden naar de scheepbrug dermaards, vonden veel menschen alreeds in een tuin waar gedanst werd, en waar het gezelschap zeer gemengd scheen te zijn. Tegen den avond werd het verlicht en de menigte nam nog toe. Wij konden ons hier overtuigen dat Steintz niet van schoonen verstoken is.

Dingsdag 28 augustus. Denen morgen deb ik nan myn reisgenoot afscheid genomen, en den om 5 uren met de stoomboot, Friedrich Wilhelm, den Rhyn afgezeild nan. Van deze heerlyke naart behoef ik hier niets op te schryven: ik had reeds te vooren den Rhyn gezien, en naar de herinnering myn het landschaft en het Panorama naldaende.

Het gezelschaf was zeer talryk; tusschen Keulen en Koblenz waren er 230 reizigers aan boord geweest; maar slecht een klein gedeelte daarvan had de geheele naart mede gemaakt. Uit ons land waren de heer Kattendijke en zyne vrouw, de H^r van Boetzelaar, Baron van Pallandt, Capitein met hunne familien. Ongelukkig was het koud en onaangenaam weder, en toen wy om half acht in Koblenz aankwamen regende het hard; dit was een tegenspoed die ons op deze kleinen togt te heen te verzellen.

Woensdag 29 augustus. Om 5 uren deb ik op de stoomboot myne reis vervolgd gezet; die nu niet meer zoo belangryk was, daar wy steeds tusschen vlakke boorden naeren. Het gezelschaf bevorderde mannig belang op; ik nam myn toevlugt veel tot lezen en denken. Om half 9 kwamen wy in Nymegen aan, waar den

maaijlyk naar plaats in de herberg te vinden.

Donderdag 30 augustus. Om half 7 vertrok ik met dezelfde stoomboot als gisteren; altijd was het weder aangenaam. Wij naderen nu tusschen de dijken van de Betuwe en het land van Maasen waal, die zoo dikwijls doorbroken; naar rechts onder aan het water hoe de stroom steeds het werk van de menschen vernielt, en groote stukken van den grond afneemt; op veel plaatsen wierd aan de dijken gewerkt. Een naar punt levert de vereeniging van de Maas met de Waal bij Laenerstein op, waar de Boven Merwede begint.

Om half drie kwamen wij te Rotterdam aan.

a 2727 *

N°. 7 den 3 Nov 1827

STOOMBOOT DE STAD NIJMEGEN.

GROOTE KAJUIT.

van Emm
tot Antw.

Collis wegende ℔ Ned.

vracht der Reizigers f 7. 50
—— — Goederen - —

Totaal f —

N.° Lit.

Dampfschiff
FRIEDRICH WILHELM.

Zweites Zimmer

von Mainz nach Köln

	Thlr.	Sgr.	Pf.
zahlt für den Platz . . .	7	-	-
» » Uebergewicht . .		-	-
Den 28 Aug	Tot. 7	-	-

N°. 67 den 30 Aug 1827

STOOMBOOT FRIEDRICH WILHELM.

GROOTE KAJUIT.

van Nijmegen
tot Köln

Collis wegende ℔ Ned.

vracht der Reizigers f 3. 75 Rheinl.
—— — Goederen -

Totaal f

BOOT FRI

N°. den 19 Aug 182[illegible]

STOOMBOOT FRIEDRICH WILHELM.

GROOTE KAJUIT.

van Cöln

tot Nymegen

Collis wegende ℔ Ned.

vracht der Reizigers [illegible]. 7. 2. 0 Rijksd.

—— — Goederen

Totaal ƒ

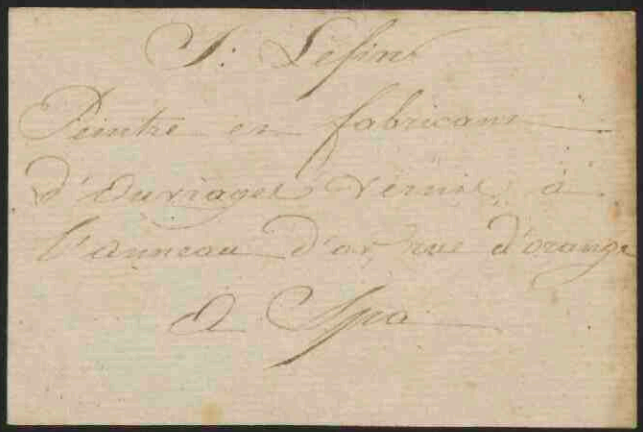

J. Lipsius

Peintre en fabricant

d'Ouvrages Vernis à

l'Enseau d'or rue d'orange

A Nyon

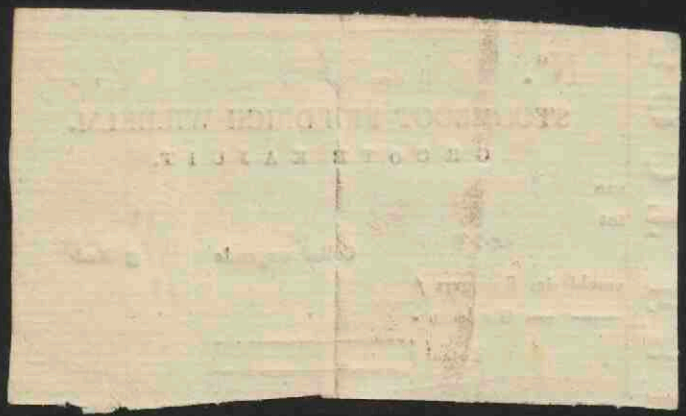

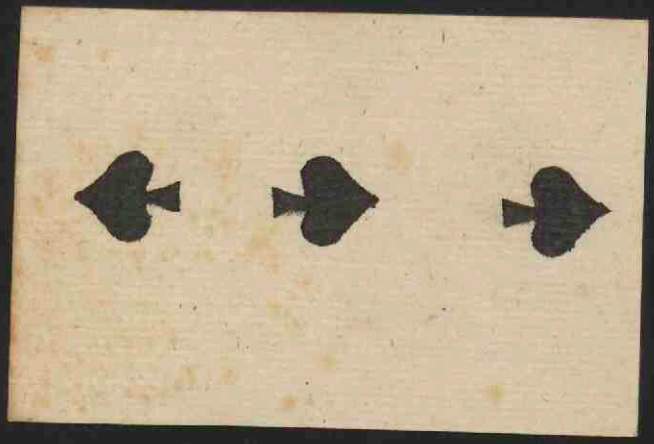

Billet

für Herrn a Kowalczyk

zur Königlich-Preussischen Schnell-Post

(2-3) zwischen Aachen und Cöln

für den 1ten Platz, zur Fahrt von Aachen nach Cöln, Meilen.

Die Post geht ab präcise um 9 Uhr, Abends am — den 17ten Juli 182

	Rthlr.	Sgr.	Pf.
Es ist bezahlt: a) an Passagiergeld, à Sgr. pro Meile	6	5	
b) an Ueberfracht für Pfund			
c) an den Postboten für das Abholen der Bagage		5	
Summa .	6	10	-

Königl. Preuss. Post-Amts-Expedition in Aachen

Nachricht.

1) In dem vorstehenden Betrage ist Alles mit inbegriffen, was der Reisende für seine Beförderung auf der genannten Strecke zu entrichten hat. Der Conducteur, der Wagenmeister und die Postillons dürfen unter keinem Vorwande von dem Reisenden ein Trinkgeld fordern, oder auch sich ein solches mit Höflichkeit ausbitten. Ersterer und letztere erhalten solches aus der Post-Casse.

2) Dieses Billet ist von jedem Passagier während der Reise aufzubewahren, da es auf Verlangen bei jedem Post-Büreau vorgezeigt werden muß.

3)

3) Das einmal bezahlte Passagiergeld wird nicht zurückerstattet, und ist gegenwärtiges Billet nur zur Fahrt für den Tag gültig, auf den es ausgestellt ist: auch wird der Abgang der Post über die vorstehend angegebene Zeit nicht verschoben, daher sich die Passagiers pünktlich einfinden wollen. Alles Anhalten in der Stadt vor Privat- und Gasthäusern ist untersagt: wer also zur Abfahrt vor dem Posthause sich nicht eingefunden hat, wird es sich selbst zuzuschreiben haben, wenn die Post abfährt, ohne ihn mitzunehmen.

4) Benutzt ein Reisender seinen Platz nicht so weit, als er denselben bezahlt hat, so kann er weder auf Rückzahlung des mehr entrichteten Personengeldes Anspruch machen, noch über den Platz, für den übrigen Theil der Reise, zu Gunsten eines Andern disponiren. Nur Seitens der Post kann dieser Platz wieder vergeben werden.

5) An Bagage kann jeder Reisende bei Bezahlung des unter a. angeführten Betrags 30 Pfund frei mitnehmen. Hat er bis zu 20 Pfund Gepäck mehr, und ist es in einem Felleisen, Mantelsack ꝛc. verpackt, so kann er dasselbe gegen Bezahlung der Ueberfracht, nach der gewöhnlichen Paket-Porto-Taxe, mitnehmen. Koffer oder Kisten können nicht mit der Schnell-Post befördert werden.

6) Jedes einzelne Stück der Bagage muß mit dem Namen des Reisenden und des Bestimmungs-Ortes, und mit dem Beisatz: „Passagier-Gut" versehen seyn.

7) Die Bagage muß spätestens eine Stunde vor dem Abgange der Post in das Posthaus eingeliefert werden.

8) Für die Bagage haftet die Post-Verwaltung nicht, weshalb ein jeder Reisende ersucht wird, sich persönlich darum zu bekümmern.

9) Kranke Personen, besonders Epileptische, Ausschlags- und Gemüths-Kranke, so wie Kinder unter 4 Jahren können zur Mitreise nicht zugelassen werden.

10) Taback zu rauchen und große Hunde mitzunehmen, ist dem Conducteur und den Reisenden untersagt.

11) Dem Conducteur und den Postillons ist bei schwerer Strafe verboten, Personen unterweges heimlich, oder sogenannte blinde Passagiers, gegen ein Trinkgeld oder unentgeltlich in den Postwagen aufzunehmen. Die Passagiers werden daher ersucht, diese Unterschleife nicht zu dulden, sondern dem nächsten Postamte Anzeige davon zu machen, und darauf anzutragen, daß die Anzeige in ihrer Gegenwart wirklich im Stundenzettel angemerkt werde.

12) Dem Conducteur und den Postillons ist es zur Pflicht gemacht, jedem Reisenden, ohne Unterschied des Standes, mit Anstand, Bescheidenheit und Höflichkeit zu begegnen; dagegen hegt aber auch die Post-Behörde das Vertrauen, daß dem Conducteur, welchem jede Aufmerksamkeit auf die Reisenden ebenso, wie auf die ihm anvertrauten Effecten obliegt, mit einer, seinem Dienste angemessenen Rücksicht begegnet werde.

13) Der Conducteur darf seinen Sitz nicht im Wagen nehmen, sondern muß vorn im Cabriolet sitzen.

M. Doit

à Dechesne Talbot

1877 Hôtel d'Yorck à Spa

aoust 11	Un pain et Dour le Soir pour un	1	50
	un Dr de moule	3	
	Logement pour deux	4	
	pour	~~8~~	~~50~~
12	Dejeuner a deux	3	
	pour	11	50

Dour acquit Dechesne Talbot

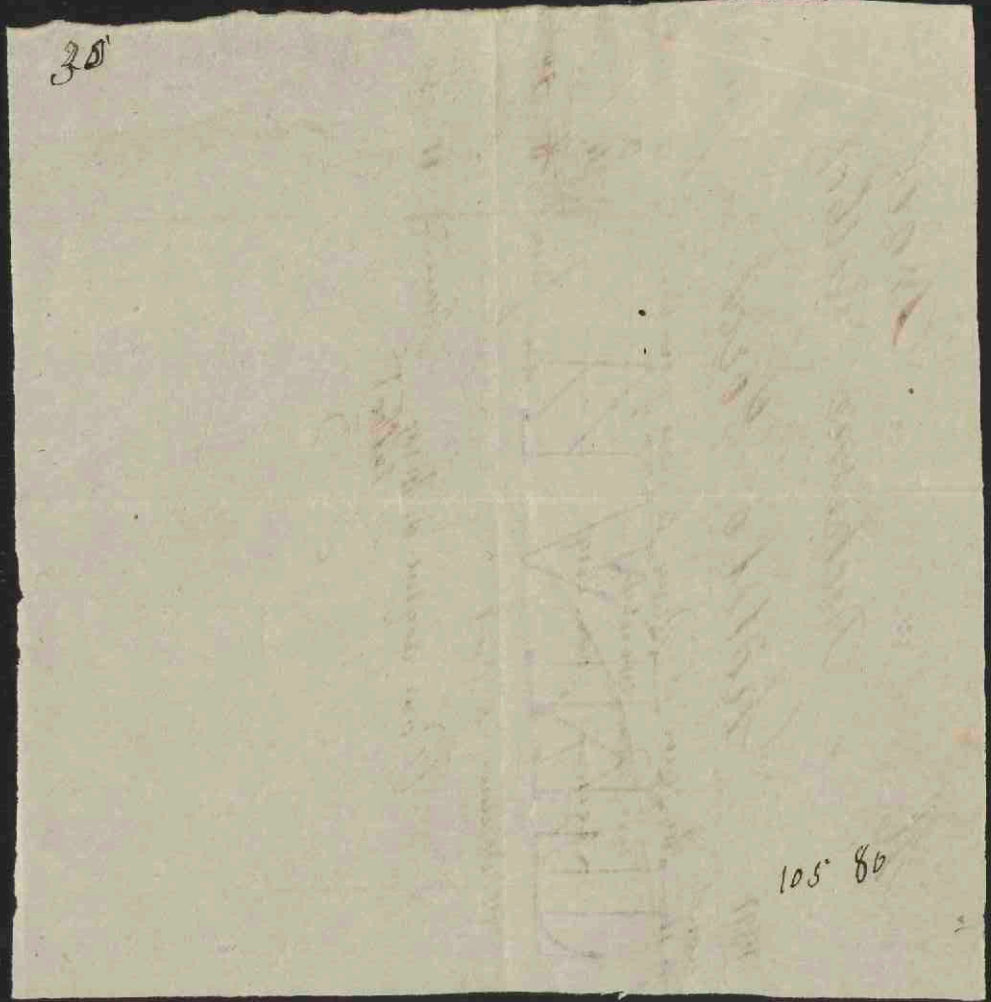
35
105° 86

Messieurs de la Société

Doit

à Dechesne Talbot

1827 Hôtel d'York à Spa

17.	Dîné en arrivant a 18.	33.
	5 Vin	15
	9 tasse Café	4 50
	5 Vin malaga et un vin madre	3.
	Deux course de fontaine	19
	Spa	74 50
	en arrivant Bouillon pain et Oeuf	3
	Jeton	77 50

Dîné acquit
Richard Talbot

59 60

6 = 18
1 = 20

10 - 58
42 - 02
5 60

57

9
2
6 38
24
3 38
27

27 - 38
19 - 20
46 58

15.50

9
3
10
1 - 20
1
19 - 20

77-50/5
15,50

14.50/5
14.70

		francs	sous.
1	chemise	0	6
2	Cols		1
2	Cravates		1
1	mouchoir de Poche		2
			6
1	Chemise		3
1	Calçon		
1	Cravate		2
1	paire de Chaussettes		2
1	Camisole de flanelle		1
		1	13

		0	12
2	Chemises		6
3	Cravates		3
3	mouchoirs		2
1	paire de Chaussettes		8
2	Chemise en Col		6
1	pantalon Bleu		5
1	gilet		2
1	Cravate		
	pour acquit Elisabeth Julien	2	1

Note

		Thl.	Sgr.
August 1827			
20	1 Abendessen 1/2 Cont Wein 1 Essen		26.
	Frühstück		12.
21	2 Mittagessen 1 Cont Ob. 1/2 Wein 1 Abendessen	1.	27
	Gelbe Schweiz 1 1/2 Cont Ob.		29.
22.	Frühstück		14
	1 Essen	1.	—
	Abendessen	1	15
	Essen		12
	Logis	3.	—
23	Frühstück		16
	1 Essen	2.	—
		L 13	1

Hofft
Blümler